ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

Α Π Ο Φ Α Σ Η

72/2026

Η Ολομέλεια του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης, ύστερα από πρόσκληση της Προέδρου, συνήλθε σε συνεδρίαση στον συνήθη γι' αυτό τόπο την 12.1.2026 και ώρα 11:00, προκειμένου να συζητήσει επί της κατωτέρω υποθέσεως. Συγκροτήθηκε από τους: Ευτέρπη Κουτζαμάνη-Δρίλια, πρόεδρο, Ιωάννη Πολίτη, αντιπρόεδρο, και τα μέλη: Σωκράτη Τσιχλιά (με τηλεδιάσκεψη μέσω «epresence.gov.gr»), Δημήτριο Σταυρόπουλο (με τηλεδιάσκεψη μέσω «epresence.gov.gr»), Ευτύχιο Παλλήκαρη, Πέτρο Τριανταφυλλίδη και Γεώργιο Βλαβιανό. Απόντα τα μέλη Σπυρίδων Χρυσοφώτης και Ιωάννης Μιχελάκης οι οποίοι είχαν κληθεί νομίμως. Χρέη γραμματέως εκτέλεσε η Ελένη Χατζηνικολάου, διοικητική υπάλληλος του ΕΣΡ.

Αντικείμενο της συζήτησης ήταν η ενδεχόμενη παραβίαση της ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας από την εταιρεία με την επωνυμία «ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΝΤΟΤ ΚΟΜ ΑΝΩΝΥΜΗ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΡΟΧΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ», ιδιοκτήτρια του ραδιοφωνικού σταθμού με τον διακριτικό τίτλο «ΣΚΑΪ 100,3 FM» Νομού Αττικής, αναφορικά με τις διατάξεις που αφορούν α) τις δυσμενείς διακρίσεις προσώπων λόγω πολιτικών πεποιθήσεων (ιδεολογίας), β) την ακριβή και αληθή μετάδοση των γεγονότων και γ) την ευπρεπή εκφορά λόγου και συμπεριφοράς, κατά τη διάρκεια της εκπομπής που παρουσίασε ο Άρης Πορτοσάλτε από τον ως άνω ραδιοφωνικό σταθμό στις 26 Νοεμβρίου 2024. Η υπόθεση εξετάζεται ύστερα από τη με αριθμό πρωτοκόλλου ΕΣΡ 6306/27.11.2024 καταγγελία του Γραφείου Τύπου της ΚΕ του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας.

Για τον έλεγχο σχηματίστηκε ο φάκελος με αριθμό 328/13.12.2024, ο οποίος ανατέθηκε στην ειδική επιστήμονα-νομικό Ρέα Λαμπροπούλου η οποία υπέβαλε την με αριθμό πρωτοκόλλου 894/ΕΣ/10.6.2025 νομική της εισήγηση.

Κατά τη συζήτηση της υπόθεσης, για λογαριασμό της εγκαλουμένης ως άνω εταιρείας, παρέστη ο πληρεξούσιος δικηγόρος της Ευστάθιος Γεωργόπουλος. Ερωτηθείς από την Πρόεδρο ο ανωτέρω δικηγόρος δήλωσε ότι γνωρίζει το περιεχόμενο του φακέλου, έλαβε δε τον λόγο και ανέπτυξε τους ισχυρισμούς του. Ζήτησε στη συνέχεια -και η Ολομέλεια δέχτηκε- να του παρασχεθεί προθεσμία για την κατάθεση εγγράφου υπομνήματος μέχρι και την 28.1.2026, ώρα 14:00, και η συζήτηση κηρύχθηκε περαιωμένη. Η εγκαλουμένη εταιρεία κατέθεσε στη Γραμματεία του ΕΣΡ το με αριθμό πρωτοκόλλου ΕΣΡ 484/28.1.2026 υπόμνημά της.

Την 9.3.2026 και ώρα 11:00 η Ολομέλεια συνήλθε σε διάσκεψη επί της υποθέσεως, ύστερα από πρόσκληση της Προέδρου. Συγκροτήθηκε από τους: Ευτέρπη Κουτζαμάνη-Δρίλια, πρόεδρο, Ιωάννη Πολίτη, αντιπρόεδρο, και τα μέλη: Σωκράτη Τσιχλιά (με τηλεδιάσκεψη μέσω «epresence.gov.gr»), Δημήτριο Σταυρόπουλο (με τηλεδιάσκεψη μέσω «epresence.gov.gr»), Ευτύχιο Παλλήκαρη, Σπυρίδωνα Χρυσοφώτη, Πέτρο Τριανταφυλλίδη, Γεώργιο Βλαβιανό και Ιωάννη Μιχελάκη. Χρέη γραμματέως εκτέλεσε η Ελένη Χατζηνικολάου, διοικητική υπάλληλος του ΕΣΡ.

Η Πρόεδρος ενημέρωσε αναλυτικά για την υπόθεση τα μέλη Σπυρίδωνα Χρυσοφώτη και Ιωάννη Μιχελάκη, οι οποίοι δεν μετείχαν στη συνεδρίαση της 12.1.2026, αναγιγνώσκοντας την με αριθμό πρωτοκόλλου ΕΣΡ 6306/27.11.2024 καταγγελία του Γραφείου Τύπου της ΚΕ του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας, την με αριθμό πρωτοκόλλου 894/ΕΣ/10.6.2025 έγγραφη νομική εισήγηση που συνέταξε η ειδική επιστήμων-νομικός Ρέα Λαμπροπούλου, το με αριθμό πρωτοκόλλου ΕΣΡ 484/28.1.2026 υπόμνημα της εγκαλουμένης εταιρείας, το πρακτικό της συζήτησης στην Ολομέλεια και το σύνολο των λοιπών εγγράφων του φακέλου. Τα μέλη Σπυρίδων Χρυσοφώτης και Ιωάννης Μιχελάκης δήλωσαν ότι ενημερώθηκαν πλήρως ως προς τα ουσιώδη σημεία της συζήτησης της 12.1.2026 και η δήλωση τους αυτή καταχωρίσθηκε στα πρακτικά. Παρέστη επίσης και η ανωτέρω ειδική επιστήμων-νομικός, η οποία ανέπτυξε το ζήτημα προφορικώς και στη συνέχεια αποχώρησε. Η Ολομέλεια, αφού ακροάσθηκε την επίμαχη ροή προγράμματος και μελέτησε το σύνολο των στοιχείων του φακέλου:

ΣΚΕΦΤΗΚΕ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΙΣΕ ΩΣ ΕΞΗΣ:

Ι. Νομικό Μέρος

1. Το ΕΣΡ είναι η αρμόδια κατά το Σύνταγμα Ανεξάρτητη Αρχή (άρθρο 15 παρ. 2) για την άσκηση του άμεσου ελέγχου του κράτους επί της ραδιοφωνίας και της τηλεοράσεως και την επιβολή των προβλεπόμενων διοικητικών κυρώσεων σε περιπτώσεις παραβάσεων. «Ο άμεσος έλεγχος του κράτους… έχει ως σκοπό… την εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας, καθώς και το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και νεότητας».

2. Το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος καθιερώνει ως πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου.

3. Κατά το άρθρο 106 παρ. 2 του Συντάγματος: «Η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομίας».

4. Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 2 του Συντάγματος: «Όλοι όσοι βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Εξαιρέσεις επιτρέπονται στις περιπτώσεις που προβλέπει το διεθνές δίκαιο».

5. Κατά το άρθρο 1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (που έχει νομική ισχύ επί τη βάσει της Συνθήκης της Λισαβόνας, άρ. 6 της ΣΕΕ): «Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη. Πρέπει να είναι σεβαστή και να προστατεύεται».

Στο άρθρο 21 παρ. 1 του Χάρτη ορίζεται: «Απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού».

6. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (Ν. 2462/1997), στον πρόλογό του αναφέρεται στην «αναγνώριση της εγγενούς αξιοπρέπειας και των ίσων και αναφαίρετων δικαιωμάτων όλων των μελών της ανθρώπινης κοινωνίας».

Στο άρθρο 2 του Ν. 2462/1997 ορίζεται: «Τα συμβαλλόμενα κράτη στο παρόν Σύμφωνο αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται και να εγγυώνται σε όλα τα άτομα που βρίσκονται στην επικράτεια τους και υπάγονται στη δικαιοδοσία τους τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο παρόν Σύμφωνο, χωρίς καμία διάκριση ιδίως φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκεύματος, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας, γέννησης ή κάθε άλλης κατάστασης».

7. Σύμφωνα με το άρθρο 14 της ΕΣΔΑ (Ν.Δ. 53/1974), όπως έχει μεταγλωττισθεί στη δημοτική επί τη βάσει του Π.Δ. 76/2022: «Η απόλαυση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση πρέπει να εξασφαλισθεί χωρίς καμία διάκριση που να βασίζεται ιδίως στο φύλο, τη φυλή, το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική προέλευση, τη συμμετοχή σε εθνική μειονότητα, την περιουσία, τη γέννηση ή κάθε άλλη κατάσταση».

8. Κατά το Ν. 3592/2007 άρθρο 1 παρ. παρ. 8: «Η παροχή ραδιοτηλεοπτικών υπηρεσιών και η εκπομπή ραδιοτηλεοπτικών προγραμμάτων εξυπηρετούν την κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και τηλεόρασης, την πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας και ιδίως το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 15 του Συντάγματος».

9. Στο άρθρο 2 παρ. 3 εδ. β΄ του Ν. 4173/2013 (που τροποποιήθηκε με το Ν. 4324/29.4.2015 που επανιδρύει την ΕΡΤ και ισχύει και για την τοπική ραδιοφωνία κατ΄ εφαρμογή του άρθρου 8 παρ. 1 του Ν. 2328/1995)[1] ορίζεται ότι: «Οι οπτικοακουστικές υπηρεσίες που παρέχει η Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. πρέπει να ανταποκρίνονται στην ποιοτική στάθμη που επιβάλλουν η κοινωνική αποστολή και η πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας και να σέβονται ιδίως την αξία του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας».

10. Στο άρθρο 15 παρ. 1 του Ν. 4443/2016 (που ενσωματώνει τις Οδηγίες 2000/43/ΕΚ, 2000/78/ΕΚ και 2014/54/ΕΕ για ίση μεταχείριση στην απασχόληση) ορίζεται: «Οι ανεξάρτητες αρχές, στο πλαίσιο άσκησης της κύριας λειτουργίας τους, μεριμνούν για την εφαρμογή και προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων,

[1] Το άρθρο 8 παρ. 1 του Ν. 2328/1995 ορίζει ότι οι εκπομπές (περιλαμβανομένων και των διαφημίσεων) όλων των ραδιοφωνικών σταθμών διέπονται από τις αρχές και τους κανόνες εκπομπών και διαφημίσεων που ισχύουν για τις εκπομπές της Ελληνικής Ραδιοφωνίας Τηλεόρασης Α.Ε. στο πλαίσιο του άρθρου 15 παρ. 2 του Συντάγματος και της Οδηγίας 89/552/Ε.Ο.Κ του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 3.10.1989 που εφαρμόζεται αναλόγως και ως προς αυτούς.

αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, σύμφωνα με τους σκοπούς και τις διατάξεις του μέρους Α΄ του παρόντος νόμου».

11. Σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 2 εδ. α΄ και β΄ του Π.Δ. 77/2003: «Τα πρόσωπα που συμμετέχουν ή αναφέρονται στις εκπομπές πρέπει να απολαμβάνουν δίκαιης, ορθής και αξιοπρεπούς συμπεριφοράς. Ειδικότερα, δεν επιτρέπεται η προσβολή της προσωπικότητας, της τιμής και της αξιοπρέπειάς τους».

Κατά το άρθρο 4 παρ. 1 του Π.Δ. 77/2003: «Δεν επιτρέπεται η παρουσίαση προσώπων με τρόπο ο οποίος, υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, μπορεί να ενθαρρύνει, τον εξευτελισμό, την κοινωνική απομόνωση ή τις δυσμενείς διακρίσεις σε βάρος τους από μέρος του κοινού βάσει ιδίως του φύλου, της φυλής, της εθνικότητας, της γλώσσας, της θρησκείας, της ιδεολογίας, της ηλικίας, της ασθένειας ή αναπηρίας, του γενετήσιου προσανατολισμού ή του επαγγέλματος».

Η παρ. 2 του αυτού προεδρικού διατάγματος ορίζει: «Δεν επιτρέπεται η προβολή μειωτικών, ρατσιστικών, ξενοφοβικών ή σεξιστικών μηνυμάτων και χαρακτηρισμών καθώς και μισαλλόδοξων θέσεων[2] και γενικά δεν πρέπει να θίγονται εθνοτικές και θρησκευτικές μειονότητες και άλλες ευάλωτες ή ανίσχυρες πληθυσμιακές ομάδες».

Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 4 εδ. α΄ του Π.Δ. 77/2003: «Η τήρηση των γενικά παραδεκτών κανόνων που αφορούν στην ορθή, ευπρεπή και καλαίσθητη γλωσσική διατύπωση και εκφορά λόγου είναι απαραίτητη».

Κατά το άρθρο 5 παρ. 1 του Π.Δ. 77/2003: «Η μετάδοση των γεγονότων πρέπει να είναι αληθής, ακριβής και όσο είναι δυνατό πλήρης. Τα γεγονότα πρέπει να παρουσιάζονται με προσοχή και αίσθημα ευθύνης, ώστε να μη δημιουργούν υπέρμετρη ελπίδα, σύγχυση ή πανικό στο κοινό».

Το άρθρο 8 παρ. 1 εδ. α΄ του ίδιου προεδρικού διατάγματος ορίζει: «Δεν πρέπει να μεταδίδονται πληροφορίες χωρίς να έχουν ελεγχθεί».

12. Με την Υπόδειξη 2/25.10.2011(σημ. 1), το Ε.Σ.Ρ. υποδεικνύει στους δημόσιους και ιδιωτικούς τηλεοπτικούς σταθμούς όπως κατά τη μετάδοση των εκπομπών μεριμνούν για το σεβασμό της αξιοπρέπειας του ατόμου (που συμμετέχει, αναφέρεται ή παρακολουθεί την εκάστοτε εκπομπή), το σεβασμό του ιδιωτικού βίου…

[2] Μισαλλόδοξος: αυτός που μισεί όσους πιστεύουν σε διαφορετικές από αυτόν (πολιτικές, ηθικές, θρησκευτικές κ.λπ.) ιδέες

13. Με την Υπόδειξη 1/26.9.2011 το Ε.Σ.Ρ. υποδεικνύει στους δημόσιους και ιδιωτικούς ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς της χώρας όπως… μεριμνούν 1. τα δελτία ειδήσεων και οι ενημερωτικές εκπομπές να συντάσσονται με αίσθημα ευθύνης, αντικειμενικότητα και πολυμέρεια για την έγκυρη ενημέρωση του κοινού. 2. Η μετάδοση των γεγονότων να είναι αληθής, ακριβής και όσο το δυνατόν πλήρης…

14. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Χάρτη Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας του 2019 (που εγκρίθηκε από το Δ.Σ. της ΕΣΗΕΑ στις 28.5.2019) οι δημοσιογράφοι οφείλουν να διασφαλίσουν τη διάδοση πληροφοριών ή απόψεων που δεν συμβάλλουν στην καλλιέργεια μίσους ή προκαταλήψεων και να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια αποφυγής και διευκόλυνσης της διάδοσης των διακρίσεων βάσει φυλής, φύλου, σεξουαλικού προσδιορισμού, γλώσσας, θρησκείας, αναπηρίας, πολιτικών και άλλων απόψεων καθώς και εθνικής, κοινωνικής ή εθνοτικής προέλευσης.

15. Κατά το στοιχείο β΄ της παραγράφου 1 του άρθρου 4 του Ν. 2863/2000: «Το Ε.Σ.Ρ. ελέγχει την τήρηση των όρων και προϋποθέσεων και των εν γένει κανόνων και αρχών που προβλέπονται στην εκάστοτε ισχύουσα ραδιοτηλεοπτική νομοθεσία για τη νόμιμη, διαφανή και ποιοτική λειτουργία των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων…» και επιβάλλει, σε περίπτωση παραβάσεων, τις από το άρθρο 4 του Ν. 2328/1995 προβλεπόμενες κυρώσεις».

Από το συνδυασμό των ως άνω διατάξεων συνάγονται τα ακόλουθα:

α) *Αξία του ανθρώπου:* Η αρχή της αξίας του ανθρώπου καθίσταται, μέσω της αναγνώρισης της ως συνταγματικής αρχής και της δικαιοκρατικής της νοηματοδότησης, κανονιστική πηγή των δικαιωμάτων και ελευθεριών, υπό την έννοια ότι κάθε συνταγματικό δικαίωμα θεωρείται ότι αποτελεί ιδιαίτερη έκφανση και εκδήλωση της αξίας του ανθρώπου[3]. Η διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 του Συντάγματος δεν θεσπίζει ατομικό δικαίωμα ούτε αποτελεί απλή διακήρυξη, αλλά κανόνα δικαίου συνταγματικού επιπέδου. Η διάταξη αυτή αποτελεί θεμελιώδη συνταγματικό κανόνα αντικειμενικού χαρακτήρα και άμεσης ισχύος(Α.Π. 40/1998)[4]. Η κατοχύρωση της αξίας του ανθρώπου είναι απαραβίαστη, δεν υπόκειται σε κανένα περιορισμό και σε καμία επιφύλαξη νόμου καθώς η διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 δεν υπόκειται σε

[3] Β. Τσεβρένης «Ανθρώπινη αξιοπρέπεια», 2012, σελ. 40-41, Sakkoulas-online.gr

[4] Γ. Κασιμάτης «Η απόφαση 40/1998 της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου. Οι βάσεις εφαρμογής της αρχής σεβασμού και προστασίας της αξίας του ανθρώπου και της εγγύησης της ιδιοκτησίας», Νομικό Βήμα, τεύχος 5, τόμος 47, Μάιος 1999

αναθεώρηση ούτε ανήκει σε εκείνες των οποίων η ισχύς μπορεί να ανασταλεί κατά το άρθρο 48 παρ. 1. Η αξία του ανθρώπου αποτελεί το άκρο όριο οποιουδήποτε περιορισμού ατομικού δικαιώματος που επιτρέπει εκάστοτε το Σύνταγμα είτε αυτός αναφέρεται στο περιεχόμενο είτε στους φορείς του δικαιώματος[5]. Για τη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 του Συντάγματος σημειώνεται: «*Πρόκειται για θεμελιώδη διάταξη του Συντάγματος η οποία θέτοντας τον άνθρωπο στο επίκεντρο του ρυθμιστικού του πεδίου καθιερώνει τον εν γένει ανθρωποκεντρικό του χαρακτήρα…, όταν το άρθρο 2 παρ. 1 καθιερώνει την επιταγή του σεβασμού της αξίας του ανθρώπου επιβάλλει όχι μόνο την παθητική υπεράσπιση της αξίας του ανθρώπου αλλά a fortiori και τον ενεργό σεβασμό της στην πράξη, υπενθυμίζει την "πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας", η υποχρέωση δε αυτή απευθύνεται στο κράτος αλλά και σε κάθε μέλος του κοινωνικού συνόλου… Η ως άνω διάταξη καθιερώνει έναν πραγματικό "δείκτη πορείας" για την πολιτεία για τον τρόπο που οφείλει να δρα στο πλαίσιο της έννομης τάξης…*».[6]

Η έννοια της αξίας του ανθρώπου περιλαμβάνει την ενυπάρχουσα στον κάθε άνθρωπο ουσία, αυτή που φέρει ως έλλογο ον με φυσική, ηθική και νομική υπόσταση(πρβλ. ΣτΕ 4782/2012, 714/2013, 3311/2013, 4157/2014, 4992/2014). Μέσω της γενικής ρήτρας του άρθρου 57 ΑΚ για την προστασία της προσωπικότητας, η συνταγματική αρχή του σεβασμού στην αξία του ανθρώπου τριτενεργεί στο πεδίο του ιδιωτικού δικαίου. Έτσι, κάθε πρόσωπο δικαιούται να απολαμβάνει τόσο από τους φορείς της κρατικής εξουσίας, όσο και από οποιονδήποτε τρίτο τη μεταχείριση που αρμόζει σε έλλογο και συνειδητό ον[7]. Τα ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα οφείλουν να τηρούν την αρχή της αξίας του ανθρώπου και να μην προβάλλουν δυσμενείς διακρίσεις, ήτοι μειωτικούς, σεξιστικούς και ρατσιστικούς χαρακτηρισμούς, μηνύματα και σχόλια.

β) *Ισότητα-Ρητορική μίσους (ρατσιστικός λόγος):* Η ισότητα ενώπιον του νόμου και η προστασία όλων των ατόμων έναντι των διακρίσεων αποτελεί οικουμενικό δικαίωμα αναγνωρισμένο από την διεθνή, ευρωπαϊκή και εθνική νομοθεσία. Στο ευρωπαϊκό δίκαιο προβλέπονται απαγορεύσεις για δυσμενείς διακρίσεις για διάφορους λόγους, όπως ενδεικτικά η φυλή, το φύλο, η θρησκεία, οι πεποιθήσεις, η εθνικότητα, η

[5] Π. Δαγτόγλου «Συνταγματικό Δίκαιο-Ατομικά δικαιώματα», 4η έκδοση, 2012, σελ. 1123, βλ. σχετικά Τ. Ηλιοπούλου-Στράγγα «Γενική θεωρία θεμελιωδών δικαιωμάτων», 2018, σελ. 195-199, Sakkoulas-online.gr

[6] Π. Παυλόπουλος «Η αξία του ανθρώπου ως θεμέλιο του ανθρωποκεντρικού χαρακτήρα του Συντάγματος. Οι θεσμικές επιπτώσεις στο πεδίο της βιοηθικής», ΕφημΔΔ 2/2019, σελ. 122-131, Sakkoulas-online.gr

[7] Α. Μανιτάκης «Το υποκείμενο των συνταγματικών δικαιωμάτων», Α. Σάκκουλας, 1981, σημείωμα Χ. Τσίγκου για απόφ. ΣτΕ 2838/2014, ΔιΜΕΕ, 1/2015

αναπηρία, η ηλικία, ο σεξουαλικός προσανατολισμός. Η ευρωπαϊκή νομική παράδοση δίνει μεγάλη βαρύτητα στην αξία του προσώπου: εκ τούτου η ρατσιστική ρητορική δεν αποτελεί έκφραση γνώμης καθώς δεν προσβάλλει απλώς την κρατούσα κοινωνική ηθική αλλά τα θεμέλια της ανθρώπινης αξίας. «*Με το ρατσιστικό λόγο διακυβεύεται η οικουμενικότητα της ανθρώπινης αξίας και όχι τα επικρατούντα αλλά και δεκτικά μεταβολής μέσα στο χρόνο κοινωνικά ήθη. Το αντικείμενο προσβολής είναι όψεις της ανθρώπινης αξίας που εκφεύγουν της εξουσίας του εκάστοτε θύματος, όπως η φυλή, το έθνος ή η γενετήσια ταυτότητα του. Δεν θίγεται η κοινωνική υπόληψη ή η τιμή συγκεκριμένων προσώπων, αλλά τραυματίζεται υπερατομικά η κανονιστική θωράκιση της υπαρξιακής ασφάλειας του προσώπου που μια δημοκρατική έννομη τάξη οφείλει να προστατεύει κατ' εξοχήν…*».[8] Ως προς το φραστικό μίσος μπορεί να λεχθεί ότι δεν απαιτείται να επήλθαν συνεπεία του λόγου αυτού περαιτέρω βλαπτικές πράξεις (τότε θα είχαμε ήδη έγκλημα μίσους), αλλά αρκεί να επέφερε ο λόγος αυτός στο θύμα ή σε άλλα πιθανά θύματα μια σιωπή, μια αυτολογοκρισία ή ένα αυτοπεριορισμό σε μη αντίδραση λόγω φόβου ή αίσθησης απειλής, χωρίς αυτή η αποποίηση δικαιωμάτων να γίνεται με την πραγματική συναίνεση τους. Πρόκειται για το αποτέλεσμα επιβολής σιγής στην έκφραση ή άσκηση δικαιωμάτων που επιφέρει ο ρατσιστικός λόγος, που υπονομεύει εκ βάθρων την ισότητα μεταξύ των προσώπων την οποία προϋποθέτει ένας διάλογος που προστατεύεται από το Σύνταγμα. «*Στο βαθμό που ο μισαλλόδοξος λόγος συνεπάγεται εξ ορισμού διακρίσεις σε βάρος ομάδων που προσδιορίζονται με βάση τη φυλή, το χρώμα, το σεξουαλικό προσανατολισμό κ.λ.π., η απαγόρευση του αποσκοπεί στην προστασία ευάλωτων και μη προνομιούχων ομάδων απέναντι σε τέτοιες διακρίσεις και υπό αυτή την έννοια αποτελεί μέσο για την προαγωγή τόσο της ουσιαστικής ισότητας όσο και της διαφορετικότητας*»[9]. Επίσης κατά τον καθηγητή Α. Μάνεση «*ρατσισμός είναι η εναντίωση προς κάθε είδους και μορφής ιδιαιτερότητα…, κάνει την αξιολόγηση με βάση το "δικό μας" σε αντιδιαστολή με το "άλλο". Άλλον δε θεωρεί ο ρατσισμός όποιον αποκλίνει από τη δεδομένη ταυτότητα, την κατεστημένη πλειονότητα, την κρατούσα κανονικότητα: τον ξένο, τον αλλοδαπό, τον μετανάστη, τον μαύρο, τον ομοφυλόφιλο, τον αλλόθρησκο, τον τσιγγάνο…. Τον Άλλον, τον διαφορετικό, ο ρατσισμός όχι απλώς δεν τον ανέχεται, αλλά τον δαιμονοποιεί…*»[10].

[8] Χάρης Παπαχαραλάμπους: «Νομοθετώντας για το μίσος. Το παράδειγμα του αντιρατσιστικού Ν. 4285/2014», Νομικό Βήμα, τ. 64, Φεβρουάριος 2016, σελ. 209 επόμ.
[9] Α. Χουλιάρας «Η ποινικοποίηση του μισαλλόδοξου λόγου στο φιλελεύθερο και δημοκρατικό κράτος δικαίου: η ελληνική περίπτωση», Νομικό Βήμα, τ. 65, Ιούνιος 2017.
[10] Αρ. Μάνεσης «Όψεις και αντιμετώπιση του ρατσισμού», Το Σύνταγμα, 2000, σελ. 13 επόμ.

Μεταξύ των προσβλητικών και ασύμβατων με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) λόγων συγκαταλέγονται ο ρατσιστικός και ξενοφοβικός λόγος, ο αντισημιτισμός, οι ακραίες μορφές εθνικιστικού λόγου καθώς και ο λόγος κατά των μεταναστών και των μειονοτήτων.[11] Στην απόφαση ΕΔΔΑ Gunduz κατά Τουρκίας της 4.12.2003 παρ. 40 αναφέρεται ότι «*η ανεκτικότητα και ο σεβασμός της ίσης αξιοπρέπειας όλων των ανθρώπων αποτελούν τα θεμέλια μιας δημοκρατικής και πλουραλιστικής κοινωνίας. Επομένως μπορεί κατ' αρχήν να θεωρηθεί αναγκαία σε ορισμένες δημοκρατικές κοινωνίες η επιβολή κυρώσεων ή ακόμα και η πρόληψη όλων των μορφών έκφρασης που διαδίδουν, προτρέπουν, προάγουν ή δικαιολογούν το μίσος με βάση τη μισαλλοδοξία (συμπεριλαμβανομένης της θρησκευτικής μισαλλοδοξίας), υπό την προϋπόθεση ότι οι διατυπώσεις, οι προϋποθέσεις, οι περιορισμοί ή οι κυρώσεις που επιβάλλονται είναι ανάλογες με τον επιδιωκόμενο σκοπό».* Στην απόφαση ΕΔΔΑ Jersild κατά Δανίας της 23.9.1994 παρ. 35 αναφέρεται ότι «*δεν μπορεί να υπάρξει καμία αμφιβολία ότι οι συγκεκριμένες εκφράσεις που αποτελούν ρητορική μίσους, το οποίο μπορεί να είναι προσβλητικό για συγκεκριμένα άτομα ή ομάδες, δεν προστατεύονται από το άρθρο 10 της Σύμβασης*».

γ) *Πολιτικές πεποιθήσεις-ιδεολογία*: Η εσωτερική ελευθερία της συνείδησης αποτελείται: ι) από το δικαίωμα στην ακεραιότητα της συνείδησης το οποίο συνάγεται από την αρχή της αξίας του ανθρώπου και ιι) από το δικαίωμα για το απαραβίαστο των κάθε είδους προσωπικών πεποιθήσεων (όπως είναι και οι πολιτικές) το οποίο περιλαμβάνει την ελευθερία διαμόρφωσης, επιλογής, διατήρησης, αλλαγής και εγκατάλειψης των πεποιθήσεων αυτών καθώς και το δικαίωμα αποσιώπησης των πεποιθήσεων. Το απαραβίαστο των πεποιθήσεων που αποτελεί το ενδιάθετο φρόνημα του ανθρώπου μπορεί να στηρίζεται στην ελευθερία της γνώμης ή να λειτουργεί ως αυτόνομο συνταγματικό δικαίωμα που περιλαμβάνεται στη γενική ελευθερία της συνείδησης. Το ενδιάθετο φρόνημα δεν είναι μόνο συνάρτηση εσωτερικών αιτίων (για τις οποίες δεν μπορεί να υπάρξει καταναγκασμός) αλλά και εξωτερικών παραγόντων που μπορούν να το επηρεάσουν κατά το στάδιο της διαμόρφωσης του ή και όταν αυτό έχει διαμορφωθεί[12].

[11] Λ.Α. Σισιλιάνος; «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 414

[12] Χαράλαμπος Ανθόπουλος «Το συνταγματικό δικαίωμα στην ελευθερία της συνείδησης», 1992, sakkoulas-online.gr.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) δεν είχε συχνά την ευκαιρία να επιληφθεί υποθέσεων σχετικών με δυσμενείς διακρίσεις λόγω πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων. Στην υπόθεση Virabyan κατά Αρμενίας της 2.10.2012 (αρ. προσφ. 40094/05) σχετικά με την κακομεταχείριση που υπέστη ο προσφεύγων από κρατικούς υπαλλήλους η οποία, κατά τους ισχυρισμούς του, οφειλόταν στις πολιτικές του πεποιθήσεις, το Δικαστήριο έκρινε ότι η υποχρέωση των αρχών να χρησιμοποιούν κάθε διαθέσιμο μέσο για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ρατσιστικής βίας εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις που η αντίθετη στο άρθρο 3 ΕΣΔΑ μεταχείριση φέρεται ότι επιβλήθηκε για πολιτικούς λόγους. Το ΕΔΔΑ επανέλαβε ότι η πολιτική πολυφωνία που σημαίνει ειρηνική συνύπαρξη ποικιλίας πολιτικών απόψεων, έχει ιδιαίτερη σημασία για την επιβίωση μιας δημοκρατικής κοινωνίας που βασίζεται στην αρχή του κράτους δικαίου.[13]

δ) *Ελευθερία δημοσιογράφου-δικαιολογημένο ενδιαφέρον των ΜΜΕ:* Γίνεται δεκτό από τη θεωρία και τη νομολογία ότι ο δημοσιογράφος διαφυλάσσει συμφέροντα της ολότητας όταν μεταδίδει ειδήσεις, εκφράζει απόψεις και ασκεί κριτική σε δημόσια πρόσωπα για ζητήματα σχετικά με το αξίωμα τους ή ακόμα και σε ιδιώτες των οποίων η δράση ενδιαφέρει το κοινωνικό σύνολο και άπτεται του δημοσίου συμφέροντος. Στο δημοσιογράφο που υπηρετεί το δικαιολογημένο ενδιαφέρον του κοινού για πληροφόρηση και ενημέρωση, αναγνωρίζεται η ευχέρεια να χρησιμοποιεί ακόμα και οξείες εκφράσεις και δυσμενείς χαρακτηρισμούς (ΑΠ 167/2000, Εφ.Αθ. 9975/1986., ΤρΔΠρ.Αθ. 16280/1995, ΑΠ 1391/2004, ΑΠ 1662/2005, ΑΠ 751/2011, ΑΠ 471/2013). «*Το ενδιαφέρον του κοινού θεωρείται αναμφίβολα "δικαιολογημένο" όταν η πληροφορία σχετίζεται με τη διαμόρφωση πολιτικής γνώμης. Το δικαιολογημένο ενδιαφέρον μπορεί επίσης να θεμελιώνεται στην πολιτιστική, οικονομική, κοινωνική, επιστημονική ή ιστορική αξία μιας πληροφορίας κατά τρόπον ώστε να επηρεάζει την τελική στάθμιση των συγκρουόμενων έννομων αγαθών*».[14]

ε) *Ελευθερία της έκφρασης -αξιολογικές κρίσεις και πραγματικά γεγονότα*: Το ΕΔΔΑ κάνει διάκριση μεταξύ *πραγματικών γεγονότων* και *αξιολογικών κρίσεων* θεωρώντας ότι, ενώ το υποστατό των πρώτων μπορεί να αποδειχθεί, οι δεύτερες δεν είναι δυνατόν να υποβληθούν σε επαλήθευση της ακρίβειας τους(ενδεικτικά σημειώνεται η απόφ. Κατράμη κατά Ελλάδος 6.12.2007-αρ. προσφ. 19331/05, απόφ. Egill Einarsson κατά

[13] Ι. Σαρμάς/Ξ. Κοντιάδης/Χ. Ανθόπουλος «ΕΣΔΑ», 2021, sakkoulas-online.gr.

[14] Λ. Μήτρου «Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας», 2012, σελ. 70 επόμ. sakkoulas-online.gr.

Ισλανδίας 7.11.2017- αρ. προσφ. 24703/15, απόφ. Capsis et Danikas c. Grece 19.1.2017-αρ. προσφ. 52137/12). Το Δικαστήριο, έχοντας επίγνωση της γκρίζας ζώνης μεταξύ πραγματικών γεγονότων και αξιολογικών κρίσεων, επισημαίνει ότι συχνά οι τελευταίες πρέπει να θεμελιώνονται σε πραγματική βάση, διότι σε αντίθετη περίπτωση η αξιολογική κρίση μπορεί να αποδειχθεί υπερβολική. Στη νομολογία, η ύπαρξη πραγματικής βάσης συνδέεται με την επίδειξη καλής πίστης από το δημοσιογράφο ως προς τη δημοσίευση των επίδικων πληροφοριών και κρίσεων. Όταν προκύπτει από τα στοιχεία της υπόθεσης ότι ο βασικός του σκοπός ήταν η ενημέρωση του κοινού σχετικά με ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος, τότε το Δικαστήριο θα συνδέσει συνήθως την καλή πίστη με την ύπαρξη πραγματικής βάσης σε ότι αφορά τους ισχυρισμούς του (Feldek c. Slovaquie, αρ. προσφ. 29032/95, § 75-76, CEDH 2001-VIII). «*Συνήθως σε ένα δημοσίευμα ή σε ένα ραδιοτηλεοπτικό ρεπορτάζ που παίρνει θέση με μαχητικό τρόπο στα κοινωνικά και πολιτικά δρώμενα, οι όποιοι δυσφημιστικοί ισχυρισμοί συνοδεύονται από αξιολογικές κρίσεις μειωτικές για την τιμή τρίτων. Στις περιπτώσεις που η αξιολογική κρίση που συνοδεύει τον ισχυρισμό συνάγεται αναγκαστικά από αυτόν, δεν τίθεται ιδιαίτερο ζήτημα. Η αξιολογική κρίση ως συμπέρασμα ανακοίνωσης, δεν θα πρέπει να θεωρηθεί αυτοτελής προσβολή τιμής. Κάποιες φορές ένας δυσφημιστικός ισχυρισμός μπορεί να συνοδεύεται από μειωτικούς χαρακτηρισμούς που διατυπώνονται στο πλαίσιο μιας γενικότερης κριτικής… Η επάρκεια των ενδείξεων σχετικά με επιλήψιμες ενέργειες μπορεί να οδηγήσει στην άρση του αδίκου χαρακτήρα της δυσφήμισης…*»[15].

Κατά την απόφαση ΣτΕ 334/2017 σκέψη 13: «*Επειδή ο Τύπος έχει υψηλό ρόλο ως θεματοφύλακας μιας δημοκρατικής κοινωνίας (βλ. ενδεικτικά ΕΔΑΔ Λιοναράκης κατά Ελλάδος της 5.7.2007, σκέψη 42). Λόγω αυτής της λειτουργίας του Τύπου, αν και αυτός δεν πρέπει να υπερβαίνει ορισμένα όρια, αναφερόμενα ειδικότερα στην προστασία της φήμης και στα δικαιώματα των άλλων, η δημοσιογραφική ελευθερία συνεπάγεται και τη δυνατότητα κάποιας δόσεως υπερβολής, ακόμα και προκλήσεως (βλ. ενδεικτικά ΕΔΑΔ Λιοναράκης κατά Ελλάδος, σκ. 42, Ρίζος και Ντάσκας κατά Ελλάδος της 27.5.2004, σκ.41). Οι αρχές αυτές, αν και διατυπώθηκαν αρχικά για τον γραπτό τύπο, έχουν εφαρμογή και για τα οπτικοακουστικά μέσα (ΕΔΑΔ Radio France κατά Γαλλίας της 30.3.2004, σκ 33). Ως προς τη φύση δε των εκφράσεων, οι οποίες είναι δυνατόν να*

[15] Πρβλ. Κ. Χατζηκώστας «Προσβολές της τιμής από δικαιολογημένο ενδιαφέρον», 2005, sakkoulas-online.gr.

θίξουν την υπόληψη κάποιου ατόμου, γίνεται διαχωρισμός μεταξύ γεγονότων και αξιολογικών κρίσεων. Για τα πρώτα είναι δυνατόν να υπάρξει απόδειξη, ενώ οι αξιολογικές κρίσεις δεν προσφέρονται για μια ακριβή απόδειξη. Όταν μια δήλωση αναλύεται σε αξιολογική κρίση, η αναλογικότητα της επεμβάσεως δύναται να είναι συνάρτηση της υπάρξεως μιας επαρκούς βάσεως σε πραγματικά γεγονότα διότι, ελλείψει αυτής, μία αξιολογική κρίση δύναται και αυτή να αποδειχθεί υπερβολική ((βλ. ενδεικτικά ΕΔΑΔ Λιοναράκης κατά Ελλάδος, σκ. 42)…».

στ) *Αποφάσεις ΣτΕ για την ευπρεπή εκφορά λόγου*: Ενδεικτικά μνημονεύεται η απόφαση ΣτΕ 681/2022 που αφορά μη ενημερωτική εκπομπή(διαγωνιστική): κατά το σκεπτικό της, παρά το γεγονός ότι η χρήση του λόγου είχε παιγνιώδη και χιουμοριστικό χαρακτήρα, ο χαρακτήρας αυτός δεν αναιρεί τον αιχμηρό τρόπο εκφοράς των σχολίων ούτε δικαιολογεί την υπέρβαση των ορίων της ευπρέπειας. Κατά την απόφαση ΣτΕ 128/2022 που αφορά ραδιοφωνική εκπομπή, η άσκηση από τον δημοσιογράφο του δικαιώματος του πληροφορείν και του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης στη διατύπωση κριτικής μέσω της ραδιοτηλεόρασης τελούν υπό την επιφύλαξη της τήρησης των κανόνων δικαίου που κατοχυρώνουν δικαιώματα άλλων όπως εκείνοι που αποσκοπούν στη διασφάλιση της ποιοτικής στάθμης του προγράμματος της οποίας ειδικότερη έκφανση αποτελεί και η γλωσσική ευπρέπεια των εκπομπών. Αποφάσεις ΣτΕ που κάνουν μνεία σε ευπρέπεια λόγου είναι και οι 1679/2021, 509/2018, 535/2018, 2051/2018, 335/2017, 1360/2017, 3487/2017, 2864/2016, 1170/2016, 577/2015, 714/2015, 1798/2015, 1802/2015, 2241/2015, 2580/2015, 3133/2015, 4583/2015 κ.ά.

ΙΙ. Πραγματικό μέρος

Από τα έγγραφα του φακέλου, την ακρόαση της επίμαχης ροής προγράμματος και τους ισχυρισμούς της εγκαλουμένης εταιρείας (προβληθέντες προφορικώς και εγγράφως), προέκυψαν τα εξής:

Στη διάρκεια της δίωρης ραδιοφωνικής ενημερωτικής εκπομπής που παρουσίασε ο Άρης Πορτοσάλτε στις 26.11.2024 από το ραδιοφωνικό σταθμό με τον διακριτικό τίτλο «ΣΚΑΪ 100,3 FM» Νομού Αττικής διαπιστώθηκε ότι ο παρουσιαστής αναφέρεται σε θέματα της επικαιρότητας ασκώντας κριτική και συνομιλώντας με δημοσιογράφο και καλεσμένο επιστήμονα. Μνημονεύει άρθρο του δημοσιογράφου Αλέξη Παπαχελά σχετικά με την πολιτική ορθότητα θέτοντας το ερώτημα ποιος θα τολμούσε να

αμφισβητήσει την ιδεολογική ηγεμονία της Αριστεράς. Σχετικά με το σχηματισμό νέου κόμματος από τον Σ. Κασσελάκη, ο παρουσιαστής σχολιάζει πως δεν είπε τίποτα σημαντικό ο συγκεκριμένος πολιτικός στη συνέντευξη της προηγούμενης ημέρας στον Σκάι, πως οι Συριζαίοι Φάμελλος και Πολάκης λένε ανοησίες, πως όλοι ξέρουνε πως πρόκειται για γελοιότητες.

Στις 8.57΄ ο παρουσιαστής θεωρεί πως ο λαϊκισμός είναι κάτι άρρωστο που ενοποιεί κάποια κόμματα: «*Λαϊκισμός είναι αυτό που κάνει το Νατσιό, το Βελόπουλο, τη Λατινοπούλου… η συμπεριφορά τους μέσα ταυτίζεται με την Αριστερά, αυτό που τους ενώνει είναι ο αριστεροδεξιός λαϊκισμός…, η ασυνάρτητη συμπεριφορά αυτών των κομμάτων τα οποία πουλούν έξω δεξιά ρητορική, αλλά η συμπεριφορά τους είναι ολόιδια ακριβώς με του ΚΚΕ που υποτίθεται ότι διαφέρουν».*

Στις 9.13΄ ο παρουσιαστής αναφέρει «*Μου ζητάτε να ασχοληθώ με την απάντηση του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος σχετικά με όσα είπα χτες κι έγραψαν και κάποιοι συνάδελφοι μου… για την ενέργεια του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος να λειτουργήσει… σαν προστάτης, δεν λέω ότι είναι νταβατζής το ΚΚΕ, λέω ότι λειτουργεί σαν …, να λειτουργήσει σαν προστάτης σε δημόσιες εκδηλώσεις λες και κάθε ένας που οργανώνει μια εκδήλωση μνήμης… πρέπει να πηγαίνει πρώτα από τον Περισσό και να ζητάει την άδεια του Κουτσούμπα αν πρέπει να διοργανώσει ή όχι την εκδήλωση…. Να υπενθυμίσω ότι το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος, ως βαθιά σταλινικό κόμμα, και η ίδια η Ρωσία, η σημερινή με τον πουτινικό σταλινισμό, δεν παραδέχονται ότι έγινε η λιμοκτονία, ότι δολοφόνησαν εκατομμύρια Ουκρανών πολιτών στην αντίδραση των κολίγων της εποχής εκείνης, αρχές δεκαετίας του ’30, να μη θέλουν να συμμετάσχουν στην κολεκτιβοποίηση την οποία είχε διατάξει… ο Ιωσήφ Στάλιν. Αυτοί οι άνθρωποι πέθαναν από το λιμό, όμως το ΚΚΕ σήμερα δεν αναγνωρίζει αυτή την ιστορία, η Ρωσία δεν αναγνωρίζει αυτό το παρελθόν για το οποίο έχουν γράψει επιφανείς ιστορικοί… διεθνούς βεληνεκούς ιστορικοί έχουν τεκμηριώσει τη σφαγή που ονομάζεται "χολοντομόρ"[16]…, η εκδήλωση που έγινε στη Μάνδρα Αττικής όπου υπάρχει ένα μνημείο, εν πάση περιπτώσει αφιερωμένη μια πλατεία στον ουκρανικό λαό και αυτή την εκδήλωση με βίαιο τρόπο παρεμπόδισαν αυτός ο στρατός ο περιφερόμενος του ΚΚΕ και έχουν και μια, πώς να το πω, εκφορά λόγου η οποία θυμίζει εγκεφαλική ανεπάρκεια…,*

[16] Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με Ψήφισμα του της 15.12.2022 [P9_TA (2022) 0449] αναγνώρισε ως γενοκτονία το «Χολοντομόρ» (που στα ουκρανικά σημαίνει "εξόντωση δια της πείνας") θεωρώντας ότι αποτελούσε τεχνητό λιμό που διαπράχθηκε το 1932-1933 «από το σοβιετικό καθεστώς με την πρόθεση να καταστρέψει μια ομάδα ανθρώπων προκαλώντας σκόπιμα καταστάσεις διαβίωσης που οδηγούσαν αναπόφευκτα στον φυσικό αφανισμό τους» (2022/3001 RSP).

πώς εκφέρουν τα συνθήματα δεν ξέρω, φαίνεται ότι υπάρχει μια γενική αίσθηση αποβλάκωσης μέσα, που χρειάζεται αποβλακωμένους για να μπορούν να ακολουθούν τη γραμμή…».

Περαιτέρω, από την ακρόαση και καταγραφή των πραγματικών περιστατικών σε συνδυασμό με τη νομική βάση, τη νομολογία και τα λοιπά στοιχεία του φακέλου προκύπτουν τα ακόλουθα:

α) *Σχηματισμός φακέλου-αίτημα επανόρθωσης:* Για την υπό έλεγχο καταγγελία ζητήθηκε η γνώμη ειδικών επιστημόνων νομικών σχετικά με το ζήτημα του σχηματισμού ή όχι φακέλου για την υπόθεση.

α1) Συντάχθηκε το με αριθμό πρωτοκόλλου 1871/3.12.2024 σημείωμα ειδικής επιστήμονος νομικού σύμφωνα με το οποίο το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος, εφόσον θεωρεί ότι προσβάλλεται ως πολιτικό κόμμα από το περιεχόμενο της εκπομπής, δικαιούται να ζητήσει επανόρθωση από τον ραδιοφωνικό σταθμό εντός αποκλειστικής προθεσμίας 30 ημερών από τη μετάδοση της επί τη βάσει του άρθρου 30 του Ν. 4779/2021(δικαίωμα απάντησης) που κατ' αρχήν εφαρμόζεται στις τηλεοπτικές μεταδόσεις.

Σημειώνεται ότι, επειδή το άρθρο 30 του Ν. 4779/2021 έχει αντικαταστήσει το άρθρο 27 του Π.Δ. 109/2010 (το οποίο καταργήθηκε με το άρθρο 53 του Ν. 4779/2021) και επειδή, σύμφωνα με νομολογία του ΣτΕ (ενδεικτικά αποφάσεις ΣτΕ 4547 και 4548/2014), οι διατάξεις του Π.Δ. 109/2010 εφαρμόζονταν αναλογικά και στους ραδιοφωνικούς σταθμούς (συμπεριλαμβανομένης και της διάταξης του άρθρου 27 του Π.Δ. 109/2010), τότε το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος θα μπορούσε να επικαλεσθεί την ως άνω διάταξη για την τυχόν προσβολή της νομικής του προσωπικότητας από τον ραδιοφωνικό σταθμό.

Όπως συνάγεται από τα στοιχεία του υπό εξέταση φακέλου, το ως άνω πολιτικό κόμμα δεν έχει προβεί σε αίτηση επανόρθωσης (δικαίωμα απάντησης) εντός 30 ημερών από την ημερομηνία μετάδοσης της εκπομπής.

α2) Συντάχθηκε η με αριθμό πρωτοκόλλου 1907/ΕΣ/9.12.2024 πρόταση περί του πρακτέου ειδικής επιστήμονος νομικού η οποία, αφού παρακολούθησε την εκπομπή και έλαβε υπόψη τη σχετική νομική βάση και νομολογία, πρότεινε στην Ολομέλεια του ΕΣΡ να αποφασίσει, σταθμίζοντας τα δεδομένα, αν θα σχηματισθεί φάκελος για παραβιάσεις της ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας.

Η Ολομέλεια αποφάσισε τον σχηματισμό φακέλου για την υπό έλεγχο καταγγελία.

β) *Ακριβής μετάδοση γεγονότων*: Λαμβάνοντας υπόψη τα πραγματικά περιστατικά της εκπομπής που παρουσίασε ο Άρης Πορτοσάλτε, διαπιστώνεται ότι ο δημοσιογράφος-παρουσιαστής δεν μεταδίδει ανακριβείς πληροφορίες αναφορικά με τα θέματα με τα οποία ασχολείται και για τα οποία ασκεί κριτική (όπως για τον λιμό «χολοντομόρ»[17]). Στα πλαίσια της ελευθερίας της έκφρασης και από δημοσιογραφικό ενδιαφέρον διατυπώνει τις απόψεις του σχετικά με την τρέχουσα επικαιρότητα δείχνοντας ότι διάκειται μάλλον αρνητικά σε θέσεις και επιλογές των «αριστερών» κομμάτων, μεταξύ των οποίων και το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος. Σύμφωνα με την απόφαση ΕΔΔΑ Handyside c. Royaume-Uni του 1976 «*η ελευθερία της έκφρασης περιλαμβάνει όχι μόνο πληροφορίες και ιδέες που γίνονται ευμενώς δεκτές και θεωρούνται ουδέτερες ή αδιάφορες αλλά και εκείνες που προσβάλουν, σοκάρουν και αναστατώνουν το κράτος ή ένα τμήμα του πληθυσμού».*

γ) *Δυσμενής διάκριση λόγω πολιτικών πεποιθήσεων (ιδεολογίας)-ρατσιστικός λόγος*: Επί τη βάσει της ως άνω παρατιθέμενης νομοθεσίας, νομολογίας και νομικής θεωρίας συνάγεται πως η αρχή της αξίας του ανθρώπου, η καταπολέμηση των δυσμενών διακρίσεων και του μισαλλόδοξου λόγου σε βάρος ομάδων που προσδιορίζονται επί τη βάσει κάποιου χαρακτηριστικού αποτελούν στοιχεία για την προαγωγή τόσο της ουσιαστικής ισότητας όσο και της διαφορετικότητας.

Σχετικά με τα μέσα ενημέρωσης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ο βαθμός επικινδυνότητας του μισαλλόδοξου ή ρατσιστικού λόγου ως εκδήλωση του ρατσιστικού φαινομένου, ήτοι κατά πόσο ο (δημοσιογραφικός) λόγος αποτελεί επικίνδυνη συμπεριφορά κυρίως ως προς τις πρακτικές συνέπειες της και κατά πόσο γίνεται χρήση ενός συγκεκαλυμμένου έναντι ενός ανοικτού ή κραυγαλέου ρατσιστικού λόγου που σκοπό έχει την υποτίμηση αξιών και προσώπων. Ο μισαλλόδοξος λόγος στηρίζεται στο φόβο και τροφοδοτείται από συναισθήματα συλλογικής αγωνίας συνδεδεμένα κυρίως με κοινωνικές απειλές[18]. Ο μισαλλόδοξος λόγος που στρέφεται κατά ομάδας προσώπων μπορεί να είναι κοινωνικά επικίνδυνος από την άποψη του έξαψης των παθών εφόσον θέτει σε διακινδύνευση τη δημόσια τάξη ή άλλα έννομα αγαθά. Άλλωστε, σύμφωνα με την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Δελτίο Τύπου «Ρατσιστικός Λόγος: ελευθερία της έκφρασης ή αδίκημα;» της 9.5.2017): «Η ελληνική πολιτεία δεν

[17] Η έκφραση «σφαγή» που χρησιμοποίησε ο παρουσιαστής για το «Χολοντομόρ», το οποίο, σύμφωνα με τα ιστορικά στοιχεία, ήταν λιμός, κρίνεται ότι λέγεται μεταφορικά με σκοπό να καταδείξει την τραγικότητα του γεγονότος.

[18] Πρβλ. Μπάμπης Ανθόπουλος (Καθηγητής Δικαίου και Διοίκησης στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο): «Πληροφόρηση και Ρατσισμός», theseis.com, 1998

απαγορεύει σε κάποιον να είναι ρατσιστής, ανιστόρητος ή ισλαμοφοβικός και να το εκφράζει. Δεν του επιτρέπει όμως να το κάνει με τρόπο που θέτει (και ενδεχομένως αποβλέπει) στη διακινδύνευση ζωτικών αγαθών προσώπων».

Επί τη βάσει των ανωτέρω, η διατύπωση φράσεων εκ μέρους του παρουσιαστή που αφορούν ομάδα προσώπων («*περιφερόμενος στρατός*[19] *του ΚΚΕ»*) *που έχει εκφορά λόγου που θυμίζει εγκεφαλική ανεπάρκεια… μια γενική αίσθηση αποβλάκωσης…, χρειάζεται αποβλακωμένους να ακολουθούν τη γραμμή[εννοεί την κομματική]»* δεν εντάσσεται στις δυσμενείς διακρίσεις λόγω πολιτικών πεποιθήσεων ή ιδεολογίας[20] καθώς δεν συνάγεται ότι ο παρουσιαστής στοχεύει στην προσβολή της συγκεκριμένης ομάδας προσώπων λόγω των πολιτικών πεποιθήσεων της. Εξάλλου, για να υπάρχει ρατσιστική ρητορική ή λόγος μίσους θα πρέπει να θίγονται τα θεμέλια της ανθρώπινης αξίας, να επέρχεται μια σιωπή, μια αυτολογοκρισία ή ένας αυτοπεριορισμός στο θύμα λόγω φόβου και να πρόκειται για μια μη προνομιούχα ομάδα: τα ανωτέρω δεν ισχύουν στη συγκεκριμένη περίπτωση. Αντιθέτως πρόκειται για επιτρεπόμενη άσκηση οξείας κριτικής σχετικά με τον τρόπο δράσης της εν λόγω ομάδας προσώπων την οποία (οξεία κριτική) μπορεί να ασκήσει ένας δημοσιογράφος, στα πλαίσια της ελευθερίας της έκφρασης, χρησιμοποιώντας δριμείς, σκωπτικούς ή ειρωνικούς χαρακτηρισμούς. Δεν συνάγεται εξάλλου εκ μέρους του παρουσιαστή προτροπή ή δικαιολόγηση μίσους στη βάση της πολιτικής μισαλλοδοξίας. Οι φράσεις του παρουσιαστή (*εγκεφαλική ανεπάρκεια, αίσθηση αποβλάκωσης, αποβλακωμένους για να μπορούν να ακολουθούν τη γραμμή*) αποτελούν αξιολογικές κρίσεις-μειωτικές στη συγκεκριμένη περίπτωση- οι οποίες δεν υποβάλλονται σε επαλήθευση της ακρίβειας τους, πρέπει όμως αυτές να θεμελιώνονται σε πραγματική βάση, διότι σε αντίθετη περίπτωση η αξιολογική κρίση μπορεί να αποδειχθεί υπερβολική. Πραγματική βάση στη συγκεκριμένη περίπτωση κρίνεται πως αποτελεί η κινητοποίηση μελών του ΚΚΕ στην εκδήλωση της ουκρανικής πρεσβείας στη Μάνδρα Αττικής αλλά και το ιστορικό γεγονός του «χολοντομόρ».

δ) *Ευπρεπής εκφορά λόγου- αξιοπρεπής συμπεριφορά προς πρόσωπα*: Πέραν όμως των ως άνω λεχθέντων, η συγκεκριμένη διατύπωση του παρουσιαστή («…*αυτός ο στρατός ο περιφερόμενος του ΚΚΕ και έχουν και μια, πώς να το πω, εκφορά λόγου η οποία*

[19] Προφανώς η λέξη «στρατός» χρησιμοποιείται μεταφορικά και όχι κυριολεκτικά από τον παρουσιαστή.

[20] Το ΕΣΡ εξέδωσε την απόφαση 199/2022 που αφορούσε τον τηλεοπτικό σταθμό Σκάι, (εκπ. «Σκάι στις τρεις» της 3.5.2017 με παρουσιαστή τον Κ. Μπογδάνο) σύμφωνα με την οποία η εγκαλούμενη εταιρεία(δια του παρουσιαστή της) υπέπεσε στο αδίκημα της δυσμενούς διάκρισης σε βάρος προσώπων στη βάση της ιδεολογίας τους. Στην εταιρεία επεβλήθη πρόστιμο 15.000 ευρώ (ο παρουσιαστής είχε υποστηρίξει πως η νεολαία Σύριζα προβαίνει σε «εναλλακτικές ακτιβιστικές πράξεις» όπως κλοπές, ληστείες, απαλλοτριώσεις).

θυμίζει εγκεφαλική ανεπάρκεια…, πώς εκφέρουν τα συνθήματα δεν ξέρω, φαίνεται ότι υπάρχει μια γενική αίσθηση αποβλάκωσης μέσα, που χρειάζεται αποβλακωμένους για να μπορούν να ακολουθούν τη γραμμή…») η οποία αφορά ομάδα συγκεκριμένων προσώπων που παρευρίσκεται σε μία εκδήλωση μνήμης εκφράζοντας τη διαμαρτυρία της με πολιτικούς όρους, δεν προσδιορίζεται ατομικά και δεν αποτελείται από δημόσια πρόσωπα (ώστε να είναι υποχρεωμένα να ανέχονται την δριμεία κριτική), κρίνεται ότι παραβιάζει την υποχρέωση για ευπρεπή εκφορά λόγου και συμπεριφοράς δεδομένου ότι τα πρόσωπα που αναφέρονται στις εκπομπές πρέπει να απολαμβάνουν δίκαιης, ορθής και αξιοπρεπούς συμπεριφοράς.

ΙΙΙ. Υπαγωγή

Α. Ενόψει όλων των ανωτέρω, η Ολομέλεια αποφασίζει ομοφώνως πως η εγκαλουμένη εταιρεία δεν παραβίασε τις διατάξεις της ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας που αφορούν τις δυσμενείς διακρίσεις προσώπων λόγω πολιτικών πεποιθήσεων (ιδεολογίας) ούτε τις διατάξεις που αφορούν την ακριβή και αληθή μετάδοση των γεγονότων.

Β. Η Ολομέλεια αποφασίζει ομοφώνως πως η εγκαλουμένη εταιρεία παραβίασε τις διατάξεις της ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας που αφορούν την ευπρεπή εκφορά λόγου και συμπεριφοράς. Επομένως, πρέπει να επιβληθεί στην εγκαλουμένη εταιρεία διοικητική κύρωση και δη εκείνη του προστίμου.
Κρίνεται πως το επιβλητέο πρόστιμο είναι εκείνο των τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ Η ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

Απαλλάσσει, ομοφώνως, την εγκαλουμένη εταιρεία από την τέλεση των παραβάσεων της ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας που αφορούν α) τις δυσμενείς διακρίσεις προσώπων λόγω πολιτικών πεποιθήσεων (ιδεολογίας) β) την ακριβή και αληθή μετάδοση των γεγονότων, κατά τα αναφερόμενα στο σκεπτικό.

Δέχεται ομοφώνως ότι η εγκαλουμένη εταιρεία παραβίασε τις διατάξεις της ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας που αφορούν την ευπρεπή εκφορά λόγου και συμπεριφοράς, κατά τα αναφερόμενα στο σκεπτικό.

Επιβάλλει ομοφώνως στην εταιρεία με την επωνυμία «ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΝΤΟΤ ΚΟΜ ΑΝΩΝΥΜΗ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΡΟΧΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ», ιδιοκτήτρια του ραδιοφωνικού σταθμού με τον διακριτικό τίτλο «ΣΚΑΪ 100,3 FM» Νομού Αττικής, τη διοικητική κύρωση του προστίμου των τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ για την παράβαση που αφορά την ευπρεπή εκφορά λόγου και συμπεριφοράς.

Κατά το άρθρο 4 παρ. 3 του Ν. 2328/1995, όπως έχει μετά την δια του άρθρου 23 παρ. 5 εδ. β΄ του Ν. 3166/2003 αντικατάστασή του, η παρούσα απόφαση κατά την προαναφερόμενη κύρωση, είναι εκτελεστή κατά:

1. Της εταιρείας «ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΝΤΟΤ ΚΟΜ ΑΝΩΝΥΜΗ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΡΟΧΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ», που εδρεύει στο Ν. ΦΑΛΗΡΟ, στην οδό ΕΘΝΑΡΧΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ & ΦΑΛΗΡΕΩΣ 2, με ΑΦΜ 998921252, Δ.Ο.Υ. ΦΑΕ Πειραιά.
2. Του Βασίλειου Κρητικού του ……..., με ΑΦΜ ……..., Δ.Ο.Υ. ……., ως νομίμου εκπροσώπου της εταιρείας.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε την 9η Μαρτίου 2026 και δημοσιεύτηκε την 23η Σεπτεμβρίου 2026.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ Ε.Σ.Ρ. Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΕΥΤΕΡΠΗ ΚΟΥΤΖΑΜΑΝΗ-ΔΡΙΛΙΑ ΕΛΕΝΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ